

ДОУГІ ЧАС імя Валерыя Маракова было забытае. Вершы яго, калі і друкаваліся, дык знявечаныя цензураю. І толькі цяпер у нас з'явілася магчымасць нарэшце пазнаёміцца сапраўднаю спадчынаю адметнага паэта. Падборкі яго вершаў, некранутых рукою цензуры, друкавалі ў "Малодосці", "Беларусі", "Родным слове", "Звяздзе", "ЛіМе"... А ў хуткім часе выйдзе збор твораў і жыццяпіс паэта, які загінуў такім маладым...
Нарадзіўся В. Мара-

лымя" (1926 г. N 8). Зборнік гэты выйдзе з друку толькі праз год, восенню 1927 г.
На зборнікі 18-гадовага Маракова амаль адразу пасля іх выхаду з'явілася больш за дзесяць рэцэнзій. М. Гарэцкі пісаў: "Найлепшымі... паэтамі ў сучасным складзе "Маладняк" ёсць: Маракоў, Моркаўка, Трус, Вечар, Фамін, Бандарына, Плаўнік, Хадыка і некаторыя іншыя... Маракоў вызначаецца лірычнасцю, эмацыянальнай напружанасцю, гучальнасцю сваіх вершаў. У яго шмат пачуцця, ён любіць яскравыя фарбы і гучанне...":

кула, варта адзначыць, што А. Кучару ўдалося паказаць В. Маракова не толькі як паэта, але і як чалавека, хоць ідэйны ўплыў Л. Бэндэ на крытыку пачынаў ужо адчувацца.
28 мая 1930 г. В. Маракоў чытае свой новы верш "Янку Купалу" на вечары з нагоды 25-годдзя літаратурнай дзейнасці вялікага песняра.
Эдзі Агняцвет успамінала: "Хросным бацькам Валерыя Маракова быў Янка Купала. Помню цёплы, усхваляваны голас Маракова на Купалаўскім ушанаванні ў Доме асветы:

"ЛіМе" з'явілася рэцэнзія М. Клімковіча "Пра кніжку В. Маракова "Права на зброю". М. Клімковіч піша: "Некаторая частка вершаў носіць яскрава выражаны варожы характар нашай сапраўднасці... Асноўныя памылкі (...): прапаганда буржуазнай тэорыі надкласавасці мастацтва... Сцверджанне "права" паэта стаць у баку ад практыкі сацыялістычнага будаўніцтва... няправільнае, скажонае адлюстраванне нашай рэчаіснасці, няправільныя рэцэпты выпраўлення недахопаў... Пасейная роля наглядальніка прыводзіць

больш за дзесяць гадоў; усе гады зняволення працаваў у шахтах). Апошні раз "объявление" у НКУС (КДБ) Д. Маракоў напісаў ў 80-гадовым узросце... Памёр Д. Маракоў 18 лістапада 1968 г. Ён так ні разу і не атрымае сумленна запрацаванай пенсіі, бо не меў дакументаў (НКУС іх "чамусьці" згубіў, як і асабовую справу), якія б пацвердзілі яго працоўны стаж (каля 70-ці гадоў)...
У маі 1935 г. на В. Маракова НКУС запрасіць з СП Беларусі характарыстыку, якую старшыня Саюза пісьменнікаў М. Клімковіч даручыць зрабіць А. Кучару. Той напісаў характарыстыку, якая больш нагадвала абвінавачвае заключэнне. Але 7 ліпеня справа В. Маракова была спынена, і ён быў выпушчаны з Мінскай турмы НКУС.

6 лістапада 1936 г. паэт быў зноў арыштаваны. Арышт быў праведзены супрацоўнікам НКУС БССР Авербухам згодна з ордэрам N 700, выдадзеным 3.11.1936 і сапраўдным адны суткі (арыштавалі В. Маракова, такім чынам паўго неспраўдлым ордэры).

Дарэчы са слоў Тодара Кляшторнага, сказаных у верасні 1936 г. у Доме пісьменніка М. Багуну і П. Хатулеву, даведваемся, што "Маракоў, калі ад'язджаў з Мінску на раён, узяў з сабой наган і казаў, што ён будзе са зброяй у руках бараніць сябе..." Калі б В. Маракова арыштоўвалі не на Мінскім вакзале, а ў пакоі, які ён здымаў у Барысаве, і дзе, магчыма, прыхваў так і не знойдзены "нкусаўцамі" наган, апошнія вымушаны былі б "браць" пісьменніка з боем...

Пасля года катаванняў ужо знявечанага В. Маракова выязная сесія ваеннай калегіі Вярхоўнага Суда СССР прыгаварыла да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу з канфіскацыяй усёй маёмасці. Прыгавор у сілу Пастановы ЦВК СССР ад 1 снежня 1934 г. падлягаў неадкладнаму выкананню.

29 кастрычніка 1937 года В. Маракова расстралялі. Разам з ім былі расстраляны Якаў Бранштэйн, Анатоль Вольны, Платон Галавач, Алесь Дудар, Хацкель Дунец, Міхась Зарэцкі, Васіль Каваль, Майсей Кульбак, Зяма Півавараў, Васіль Шашэўскі, Ізі Харык, Пятро Хатулёў, Міхась Чарот, Пятро Шастакоў, Арон Юдэльсон.

Згадаючы пра той чорны для беларускай літаратуры дзень С. Грахоўскі пісаў: "Не магу ўявіць, у якога зверга паднялася лапа, каб стрэліць у патыліцу аўтарам "Босых на вогнішчы", "Спалоху на загонах", "Сцежак-дарожак", вершаў, якія ён, напэўна, вучыў на памяць у школе. Уяўляю, каб у гушчары пушчы сустрэўся галодны воўк з блакітнавокім, залатавалосым Валерыем Мараковым, у яго апусцілася б хіжая лапа, ён наступіў бы сцежку паэту, абароненаму аурой добра і натхнення".
Рэабілітаваны В. Маракоў быў 10 верасня 1956 г.

Валеры БОР

ЗАСНАВАЛЬНІКІ
Саюз беларускіх пісьменнікаў;
рэдакцыя газеты
"Літаратура і мастацтва"
ВЫХОДЗІЦЬ
З 1932 ГОДА

Галоўны рэдактар
Алесь ПІСЬМЯНКОЎ
РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:
Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
Павел ВЕРАБ'ЁЎ —
намеснік галоўнага рэдактара,
Мікола ПІЛЬ,
Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ,
Жана ЛАШКЕВІЧ,
Алесь МАРЦІНОВІЧ,
Барыс ПЯТРОВІЧ —
першы намеснік галоўнага рэдактара,
Людміла РУБЛЕЎСКАЯ,
Віктар ШНІП —
адказны сакратар

АДРАС
РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарова, 19
ТЭЛЕФОНЫ:
прыёмная рэдакцыі —
284-8461
намеснікі галоўнага рэдактара —
284-8525,
284-7985
АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-8204
пісьмаў і грамадскай думкі — 284-7985
літаратурнага жыцця — 284-8462
крытыкі і бібліяграфіі — 284-7985
паэзіі і прозы — 284-8204
музыкі — 284-8153
тэатра, кіно і тэлебачання — 284-8153
выяўленчага мастацтва, аховы помнікаў — 284-8462
навін — 284-8462
мастацкага афармлення — 284-8204
фотакарэспандэнт — 284-8462
бухгалтэрыя — 284-7965

Пры перадруку просьба спасылка на "ЛІМ".
Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтры тыднёвіка "ЛІМ"

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах
Друкарня "Беларускі Дом друку" (г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 77)
Індэкс 63856.
Наклад 3910.
Нумар падпісаны ў друк 25.3.1999 г. у 17.30.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715
Заказ 1394/Г

"Чалавек — гэта вам не мумія..."

Да 90-годдзя з дня нараджэння Валерыя МАРАКОВА

коў 14 (27) сакавіка 1909 года.

Бацька паэта, Дзмітрый Маракоў, разам з маладой жонкай Вольгай (у дзявоцтве — Майсіевіч), мясцовай дзяўчынай, пасяліліся каля чыгуначнага прыпынку Козырава (на той час прыгарад Мінска). У час імперыялістычнай вайны В. Маракоў разам з сям'ёю жыў у Мцэнску (Расія) і ў Рамнах (Украіна) і толькі восенню 1920 г. (па звестках М. Гарэцкага — у 1919 г.) сям'я вярнулася ў Мінск.

У 1924 г. В. Маракоў скончыў 4-ую Мінскую ўзорную школу (сямігодку) і амаль да канца 1925 г. працаваў печніком разам з бацькам. Але ў друку — з чэрвеня — пачалі ўжо з'яўляцца першыя вершы В. Маракова. І ў снежні па яго пастанове ЦБ юных піянераў В. Маракоў быў прызначаны сакратаром рэдакцыі часопіса "Піянер Беларусі". У пачатку 1926 г. В. Маракова прымаюць у літаратурнае аб'яднанне "Маладняк". Адначасова яго абіраюць членам рэдкалегіі літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага часопіса "Маладняк".

5 снежня 1926 г. літаратурны дадатак да газеты "Савецкая Беларусь" — "Сталёвы ўзлёт" у кнігаспісе маладнякоўскіх твораў паведамляе аб выхадзе з друку першага паэтычнага зборніка 17-гадовага В. Маракова "Пялёсткі".

**І так пішу... ізноў пішу з натхненнем.
Твой васілёк перада мой лясчыць.
А за вакном снуюцца і танюць цені,
Упаў срабрысты месяц на калені,
Стаў чалаваць магільныя крыжы.**
"Дзятчыне"

Але раней, да выхаду "Пялёстак", В. Маракоў падрыхтаваў зборнік новых вершаў пад назвай "На залатым пакосе" — паведамляе ў раздзеле "Хроніка беларускае культуры" "По-

**І там, над рэчкай,
і над полем
Я вып'ю раніцы зару,
Каб песняй радасці і волі
Праславіць свету Беларусь!**

"Цяпер ў грудзях
другія словы..."

"Маракова заўважыў і акрыліў бацькоўскай ласкай і прыхільнасцю Янка Купала. Народны паэт не раз запрашаў да сябе юнака на сваю кватэру і цешыўся яго першымі творчымі крокамі, даў паэту не адну сваю кнігу з цэлым і шчырым аўтографам", — прыгадвае С. Шушкевіч.

У канцы 1927 г. аб'яднанне пісьменнікаў "Маладняк" і Наркамат асветы БССР накіравалі В. Маракова на вучобу ў Мінскі Белпедтэхнікум імя У. Ігнаціўскага, але пасля двух курсаў (у 1929 г.) яго адзвалі з вучобы і прызначылі загадчыкам літаратурнага аддзела газеты "Савецкая Беларусь", дзе ён і працаваў з невялікім перапынкам да канца 1930 года.

"З Мінскага Белпедтэхнікума выйшла шмат маладое беларускае інтэлігенцыі, тае эліты, якая пазней станаўліла галоўную турботу органаў НКВД і амаль уся была выслана ў канцлагеры", — пісаў Уладзімір Сядура (Глыбінны).

У ліпені 1929 г. буйнейшы літаратурны часопіс "Маладняк" аддае большую частку сёмага нумара В. Маракову. (Тады ж паэт, нямаючы рызыкуючы, тайна прыезджае да А. Дудара ў ссылку ў Смаленск). У часопісе публікуецца і паэма 19-гадовага В. Маракова — "Муляр".

**Я ўспрымаю ўсё без краю.
Я рад за юных і жывых,
Яны і сэрцам не згараюць,
І на кастры чужога краю
Не хіляць гордай галавы!**

У гэтым жа "Маладняку" з "літаратурным партрэтам-рэцэнзіяй пра творчасць В. Маракова выступіў А. Кучар. Нягледзячы на некаторую суб'ектыўнасць ары-

**За песні і думы
Мы любім паэтаў,
За кожнае слова,
За кожны радок,
Што нашым агнём
І трывогай сагрэты...
Купала,
Вам гэты вянок!
"Янку Купалу"**

Восенню 1930 г. выйшла з друку кніга паэзіі В. Маракова "Вяршыні жаданяў" (цытуем першы варыянт верша "Жыццё, як мора-акіян"):

**Шчаслівы я,
што тут жыву.
Й за гэты край
вяснкой вялікай,
Быць можа,
знімуць галаву,
Праколяць цела
вострай пікай.**

**Дзе песні новых
дзён гудуць
І сцяг праменіцца
саветаў —
Другія творцы
павядуць**

**Наш край
да ленынскае мэты...**

У N 8 "Узвышша" (1930) быў змешчаны вялікі артыкул М. Лужаніна "Думкі пра паэзію Валерыя Маракова..." У красавіку 1931 — чэрвені 1934 гг. В. Маракоў вучыцца (адначасова з працай у часопісе "Чырвоная Беларусь" і інш. выданнях) у Мінскім Вышэйшым Белпедінстытуце. Восенню 1933 г. з другой спробы выйшаў з друку (ужо знявечаны цензарамі) зборнік вершаў В. Маракова "Права на зброю". Нягледзячы на "працу" цензараў у зборніку ёсць і радкі, пра якія "ў свой час" успомняць у НКУС:

**Чалавек —
гэта вам не мумія, —
ўзяў са склепу
і выштурхнуў вон,
чалавек —
гэта сад
з залатымі думамі,
дзе па жылах праходзіць
блакітны агонь.**

"Рахунак паэта,
пададзены да аплаты"
У студзені 1934 г. у



паэта да хворага песімізму..."

У пачатку 1935 г. В. Маракоў паехаў у мястэчка Чарнеўка Барысаўскага раёна ў творчую камандзіроўку на лесараспрацоўкі і лесасплаў. У Барысаўскім раёне працаваў да 1 сакавіка 1935 г., а потым вярнуўся ў Мінск, дзе прыступіў да творчай працы па напісанні рамана "Вечная крыніца" і п'есы.

21 сакавіка 1935 г. В. Маракова ў першы раз арыштоўваюць. Па сведчанні М. Клімковіча, у той час у Беларусі з пісьменнікаў быў арыштаваны толькі адзін В. Маракоў. Сапраўды, 1935 год на арышты быў даволі "сціплы". Але тут М. Клімковіч памыляецца. Акрамя В. Маракова, у той год былі арыштаваны Сяргей Фамін, Юрка Гаўрук і, магчыма, Сяргей Дзяргай. Гэта быў год "зацішша перад бурай". Тады Валеры яшчэ не ведаў, што і бацьку свайго ён бачыць у апошні раз...

У маі 1935 г. за "обработывание в антисоветском духе населения города Минска и ближайших районов" былі арыштаваны "главари крупной антисоветской организации" — епіскап г. Мінска Н. А. Семьянка, настоятель Козыраўскай царквы І. П. Зянюк, староста Козыраўскай царквы Д. З. Маракоў, бацька паэта, і іх "дапамагатыя" (усяго 25 "ворагаў народа"). У жніўні 1935 г. у 55-гадовым узросце Д. Маракоў будзе асуджаны на пяць гадоў канцлагераў (у канцлагеры і ссыльцы прабудзе